

PREDGOVOR

U organizaciji Odbora za zaštitu i unapređenje čovjekove sredine Crnogorske akademije nauka i umjetnosti, a u saradnji sa Republičkim zavodom za zaštitu prirode, Medicinskim institutom, Poljoprivrednim institutom, Zavodom za biologiju mora, Republičkim zavodom za zaštitu spomenika kulture, Institutom za društveno-ekonomska istraživanja, Republičkim hidro-meteorološkim zavodom i Republičkim savjetom za zaštitu i unapređenje čovjekove sredine održan je skup o ekološkim aktuelnostima u Crnoj Gori.

Angažovanjem ustanova koje se bave praćenjem i proučavanjem ekoloških fenomena, obezbijeđen je multidisciplinarni pristup za razmatranje stanja ugroženosti prirodnog ambijenta i predlažnje zaštitnih mjera za sprečavanje njegove degradacije.

Osnovna koncepcija skupa je zasnovana na radovima o problemima zaštite: slatkih voda, mora i Crnogorskog primorja, vazduha u urbanim i industrijskim područjima, zemljišta i njegovog obezvređivanja erozijom, hemizacijom i neadekvatnom urbanizacijom. Takođe su predviđena razmatranja ekoloških problema vezanih za: energetiku (posebno zbog eventualnog korišćenja hidroenergetskih potencijala sliva rijeke Morače), buku, higijensku ispravnost namirnica, antropogena narušavanja prirodnih sistema, psihosocijalne uzroke poremećaja u životnoj i radnoj sredini i konsekvativnu potrebu fizičke i moralne higijenizacije u ljudskim naseljima, kao i za socijalno-pravne aspekte zaštite prirode.

Priprema skupa je trajala punu godinu dana. O njegovim glavnim temama i ciljevima blagovremeno su obaviještene sve naučne institucije koje bi mogle doprinijeti svestranom utvrđivanju vrste i stepena zagađenja čovjekove sredine u Crnoj Gori.

Predloženi moderatori, kompetentni za odgovarajuće naučne oblasti, su zamoljeni da, zajedno sa svojim saradnicima, obrade ekološku problematiku koju su istraživali i o kojoj posjeduju provjerene podatke i dokumentaciju.

S ciljem da se postigne zadovoljavajući naučni nivo na ovom skupu, odlučeno je da se svi prijavljeni radovi recenziraju prije nego što se uvrste u program. Definitivnu odluku o prijemu za štampu dostavljenih radova donio je Odbor za zaštitu i unapređenje čovjekove sredine CANU, na osnovu pribavljenih ocjena i predloga meritornih stručnjaka.

Sa žaljenjem se mora konstatovati da pojedini autori, koji su saradivali u pripremi i realizovanju skupa, nijesu do kraja završili prihvaćene obaveze. Ne može se zanemariti broj onih koji svoje referisane radove nijesu dostavili priređene za štampanje, prema uređivačkim propozicijama CANU. Manji broj radova je odbijen na osnovu negativnih recenzija. To su razlozi zbog kojih je, od 48 prijavljenih radova, samo polovina, odnosno 24, uvršćeno u ovaj zbornik.

U publikovanim radovima se jasno navode podaci o relativnoj očuvanosti najvećeg dijela prirodne sredine crnogorskog podneblja, odnosno o zagađenju biosfere u izvjesnim urbanim sredinama i regionima Republike.

Najviše polemika i dilema su izazvali radovi vezani za moguće ekološke poremećaje koji bi nastupili izgradnjom hidroelektrane na Morači. Zastupanja različitih gledišta i zaključaka o eventualnom podizanju brana na ovoj rijeci, mogu se pravdati kompleksnošću problematike, koja nije samo energetskeg ili ekonomskog, nego i multifaktorijskog karaktera. Razlike su naročito izražene u kvantifikovanju energetske potrebe, u vrstama hidrotehničkih rješenja, odnosno u koncepcijama energetskeg korišćenja rijeke Morače. Saopštena su i znatna razilaženja o posljedicama planirane gradnje hidrocentrale Andrijevo, sa visokim nivoom vode u akumulacionom jezeru, na očuvanje neprocjenjivih kulturno-istorijskih i umjetničkih vrijednosti manastira Morače.

Drugim riječima, najbolje rješenje sa ekološkog stanovišta bi se sastojalo u daljem proticanju Morače svojim koritom. Samo u slučaju krajnje energetske nužde, u kojoj bi sve druge mogućnosti i alternativni izvori energije bili iscrpljeni, morali bi se tražiti i na eksperimentalnom modelu provjeravati hidrotehnički zahvati koji bi najmanje poremetili prirodne ljepote i vrijednosti sliva rijeke Morače, a istovremeno i isključili mogućnost oštećenja kulturne baštine manastirskog kompleksa Morače.

Svi referati su jedinstveni u mišljenju da prirodu treba čuvati, jer se ona bez posljedica ne može mijenjati, i da se optimalni društveni razvoj ne može postići suprotstavljanjem zakonitostima uspostavljene prirodne ravnoteže.

Odlukom proširenog redakcionog odbora, nijesu prihvaćeni za štampu neki prilozi i riječi u diskusiji, koji su više publicističkog nego naučnog karaktera.

Na kraju, veliko interesovanje naučne javnosti i građanstva prema ekološkim temama, koje su tretirane na ovom skupu, obavezuju na dalje profesionalno izučavanje pojava narušavanja prirodnog sklada u našoj sredini i na neophodnost organizovanja slične naučne tribine u neposrednoj budućnosti.

Dragutin Vukotić